

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЙ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МУЗИКАНТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ДИСЦИПЛІН ПРЕДМЕТНОГО ЦИКЛУ

Молчанова-Долінко В.О.

Криворізький державний педагогічний університет

У статті розглядається проблема особливості реалізацій творчої діяльності музикантів під час навчання дисциплін предметного циклу. Дослідження присвячене актуальній проблемі визначення особливості реалізацій творчої діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва, які прагнуть самовдосконалюватися під час навчання, застосовуючи поліхудожній підхід для професійного становлення. Визначення складових творчої діяльності студента-музиканта під час навчання. Практичне значення представлених результатів полягає в розробленні плану-уроку та перевірці їх ефективності на практиці.

Ключові слова: творча діяльність, професійна діяльність, поліхудожній підхід, поліхудожня діяльність, професійність.

Постановка проблеми. Професійна майстерність педагогічної сучасності потребує формування високоосвіченої особистості, яка здатна реалізувати власні здібності, інтелектуальний і творчий потенціал у діяльність, а саме мати бажання до опанування тим обсягом інформації, яка впливатиме на її професійність, змусить шукати нові шляхи вдосконалення професійності саме майбутнього учителя музичного мистецтва. Саме особистісний і професійний розвиток музикантів нерозривно пов'язаний із творчою діяльністю, а саме із створенням такого навчального середовища, яке сприятиме постійному збільшенню потреби до процесу пізнання. Актуальним стає питання щодо особливостей творчої діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва, які прагнуть самовдосконалюватися під час навчання, застосовуючи поліхудожній підхід для професійного становлення. Незважаючи на значну увагу дослідників до цієї проблеми, на наш погляд, вона залишається недостатньо вивченою, незважаючи на її практичний запит.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом значно актуалізувалися інтегративні тенденції в дидактиці, в теорії педагогіки. Дослідники вивчають феномен освітньої інтеграції на матеріалі різних дисциплін (Р. Арцишевський, Н. Бібік, В. Гузєєв, Я. Данилюк, М. Іванчук, В. Ільченко, І. Козловська, М. Чапаєв та ін.),

зокрема предметів художньо-естетичного циклу (О. Куревіна, Л. Предтеченська, Л. Савенкова, Н. Терентьєва, В. Тименко, П. Шевченко, О. Щолокова, Б. Юсов та ін.). Усі вони підкреслюють, що в умовах інтегрованого навчання взаємопроникнення й систематизації знань особистості, становлення в них цілісної та багатомірної картини світу, розвиток творчих здібностей і гнучкого мислення (симультанного, критичного, діалектичного) відбувається більш ефективно.

Творчість стає невід'ємною основою конструювання змісту мистецької освіти, відповідно з характером мистецьких дидактичних завдань за етапами навчання. Особливість залучення особистості до творчої діяльності – створення оригінальних мистецьких зразків – музичних творів, танцювальних композицій, художніх картин, літературних творів, тощо. Такий підхід, наголошує Г. Падалка, вимагає впровадження інтеграційних процесів у систему мистецького навчання, розроблення ефективних методик активізації мистецько-пізнавальної діяльності в єдності сприймання, оцінювання і творчості, обґрунтування варіативних підходів до мистецької підготовки в навчальних закладах професійного спрямування, дослідження діагностичних форм результативності підготовки учнівської молоді і студентів у галузі мистецтва, вивчення теорії і методики впровадження герменевтичних засад мистецького навчання [7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Професійна підготовка фахівців передбачає професійне навчання, професійний розвиток, у результаті якого студент опановує систему наукових знань і пізнавальних умінь, навичок, набуває професійного самовизначення, яке, на думку А.К. Маркової, тісно пов'язане з життєвим самовизначенням. А мета професійного навчання повинна визначатися виходячи з уявлень про майбутню професійну й суспільну діяльність майбутнього спеціаліста [6].

Мета статті. Головною метою нашого дослідження є визначення особливостей творчої діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва, які прагнуть самовдосконалюватися під час навчання, застосовуючи поліхудожній підхід для професійного становлення. Розробити плани уроків та перевірити їх ефективність на практиці.

Методи дослідження. Нами були використані такі методи науково-педагогічного дослідження: тестування, опитування, аналіз, синтез, узагальнення, тематична бесіда, педагогічний експеримент.

Виклад основного матеріалу дослідження. А. Деркач трактує, що «узагальнені і обґрунтовані критерії професіоналізму та особистісно-професійного зростання характеризують професіонала як особистість, що досягла високого рівня кваліфікації, свідомо змінює і розвиває себе в ході професійної діяльності, вкладаючи індивідуальний творчий внесок у професію, розуміє індивідуальне призначення в ній і орієнтована на високі досягнення» [5].

Додамо модель навчання Д. Рензуллі, яка побудована на його теоретичній концепції обдарованості і спрямована на розвиток мотивації, інтелекту та творчих здібностей дітей. У роботі розкрито основні напрямки: збудження інтересу (поширення світогляду дитини, надання можливостей діяти за інтересами, можливості визначати самостійно власні інтелектуальні завдання, проблеми та самостійно їх вирішувати), розвиток здібностей до мислення і сприймання, розвиток різних видів творчої продуктивної діяльності дітей [4, с. 344]. Отже, майбутній спеціаліст за фахом для професійного зростання-становлення повинен врахувати феномен – творчу активність дитини як важливого чинника розвитку її творчого потенціалу, який дозволяє організувати навчання, в якому дитина активно виконує пошукову та перетворюючу роль під час навчання.

Особливості творчої діяльності педагога-музиканта полягають у прагненні до оптимізації процесу навчання, застосування системного методу в дослідженні проблем, оволодіння знаннями про художньо-інформативний простір, включення різних способів художньої діяльності безпосередньо в навчальний процес, знаходження нових творчих рішень, створюючи широке поле джерел для вдосконалення музичної культури майбутнього спеціаліста.

Домінантою модернізації сучасної художньо-педагогічної освіти стає компетентісно спрямований підхід до процесу навчання. Для розкриття його змісту важливого значення набуває розуміння того, що розглядуваний феномен характеризується інтегративністю, об'єднуючи такі поняття як: «професіоналізм», «кваліфікація», «здібності», які використовуються в науковій лі-

тературі. Якщо розглядати формування фахової компетентності в межах художньо-педагогічної освіти, то можна говорити про знання, уміння і навички, володіння засобами діяльності, наявність певних художніх цінностей і творчих задатків, тобто про готовність фахівця виконувати художньо-педагогічну діяльність [8].

З вищезазначеного ми спостерігаємо наступне: «здібність» + «кваліфікація» = «професіоналізм», який спрямований на компетентне становлення майбутнього спеціаліста за фахом, в нашому випадку, музиканта.

В самому широкому смислі розуміння поняття «вчитися» вже включає компонент вміння задіяти внутрішні потенціали так, щоб отриманий результат приніс задоволення й подальший творчий інтерес самодіяльності в навчанні [2], [3]. Для того, щоб досягти такого результату, ми розробили уроки для студентів під час проходження ними педагогічної практики. Зазначимо один із них.

Розробка уроку (фрагмент)

Тема чверті: «Що сталося б з музикою, якби не було літератури?»

Тема уроку: «Чи існує пісня без слів?»

Зміст уроку: Українська народна пісня «Засвітали козаченьки» – розучування;

В. Барвінський «Пісня без слів» – слухання;

Г. Свірідов «Романс» – слухання;

Л. Ревуцький «Пісня» – слухання;

М. Лисенко Увертюра до опери «Тарас Бульба» (фрагмент) – слухання;

Мета уроку: дидактична: ознайомити учнів з різновидами пісень в інструментальній музиці (романс, пісня без слів); вчити дітей аналізувати, порівнювати музичні твори.

розвиваюча: розвивати в учнів музично-слухові уявлення, мислення.

виховна: виховувати пізнавальний інтерес в сфері музичного мистецтва.

Тип уроку: поглиблення теми.

Обладнання: синтезатор, магнітофон, портрети композиторів, музично-ілюстративний матеріал, фортепіано.

Хід уроку

1. Організаційний момент. Музичне привітання.
2. Актуалізація опорних знань.
3. Мотивація учбової діяльності.
4. Сприйняття нової теми. Проблемне питання.
5. Хоровий спів.
6. Осмислення та систематизація знань.
7. Підсумок уроку. Музичне прощання.

1. Вчитель: Учні входять до класу під звуки української народної пісні «Засвітали козаченьки». **Музичне привітання.**

2. Вчитель: Діти, пригадаємо про що ми вели розмову на минулому уроці, які музичні твори слухали?

Діти: На минулому уроці, ми слухали багато пісень, з'ясовували взаємодію музики і слів у пісенному жанрі. Ми також зазначили те, що музика і слова виступають як єдине ціле. Слова пісні несуть її зміст, а музика дозволяє краще відчувати настрій, тому слова і музика в пісні доповнюють один одного, а головне – збагачують. Якщо не було б слів в пісні, вона не була б піснею. Якщо не було б музики, теж не було б пісні, а були б лише вірші.

Вчитель: Так, молодці! Дійсно, пісня – найпоширеніший і найулюбленіший музичний жанр, в якому поєднані слово і музика.

3. Вчитель: Тема нашого сьогоднішнього уроку «Чи існує пісня без слів?»

4. Вчитель (проблемне питання): Як ви гадаєте, чи існують пісні, в яких нема літературного тексту?

Діти: Ні не існують. В кожній пісні є мелодія і слова.

Проблемно-пізнавальне питання:

Прослухайте фрагменти музичних творів:

- «Романс» Г. Свірідова;
- «Пісня» Л. Ревуцького;
- «Пісня без слів» В. Барвінського;
- Увертюра до опери «Тарас Бульба» (фрагмент) М. Лисенка;

Дайте відповідь на запитання:

1. Який характер музики у творах ви відчули?
2. Що є спільного в творах що прозвучали?
3. Чи почули ви знайомі мелодії?
4. На яких музичних інструментах виконувались твори?

Діти: Характер музичних творів, що ми прослухали дуже насичений, ніжний. Це і є тим спільним, що об'єднує музичні твори, за винятком останнього. В останньому творі ми почули знайому українську народну пісню «Засвістали козаченьки». Але ця музика була іншого характеру – маршового. Виконувались твори на фортепіано та в оркестровому звучанні.

Вчитель: Вірно. А тепер я повідомляю назву фрагментів.

(Повідомлення назв фрагментів тих творів, які звучали на уроці та показ портретів композиторів музику котрих ми використали для уроку). Вас нічого не здивувало в цих словах?

Діти: Так, здивувало. Як же може бути назва «Пісня», коли в музиці ми не чуємо слів?

Вчитель: Уявіть, що ви композитор. Яку б назву дали ви цим п'єсам?

Діти: Розмірковують. Пропонуємо власні назви: «Ліричний спогад», «Весняна наснага», «Мрія», «Ранок», «Весняний спогад» тощо.

Вчитель: Але ваші назви відповідають характеру музичних п'єс.

Дійсно, відчувається пісенне начало, ліричне, щире. І можна навіть до кожної з цих мелодій придумувати слова. Але то вже буде справжня пісня, яка виконується голосом співака. Творчість композиторів безмежна і багатогранна. І поряд з піснею, що об'єднує музику і слово, композитори створили особливий «пісенний жанр», непов'язаний з літературою – це інструментальна пісня без слів. Пісню, яку не співають. І сьогодні, ви ознайомилися із різновидами таких пісень – романсом, піснею без слів.

Описаний фрагмент уроку має проблемно-визначену тему в межах теми чверті. Ми використали метод проблемного викладу навчального матеріалу, завдяки креативному мисленню, тобто знання про пісню в інструментальній музиці не повідомлялися учням в готовому вигляді і одразу. Вчитель (студент) поставив перед учнями проблему «Чи існує пісня без слів?». На яку діти, користуючись власним музичним досвідом, творчим здібностям одноставно відповіли «ні». Шляхом постановки проблемно-пізнавальних завдань

ми створили ситуацію пізнавального ускладнення, в якій було закладено протиріччя між існуючим музичним досвідом дітей і новими музичними знаннями, якими учні ще не володіють, але які повинні засвоїти. Поставлені запитання змушують дітей самостійно мислити, аналізувати, вирішувати проблему через принцип діалогізму. Таким чином, вчитель-студент поступово створює самостійну пошукову ситуацію, в ході якої учні висувують можливі варіанти рішення пізнавальної проблеми, розмірковують, придумують свої власні назви музичним фрагментам і нарешті разом з вчителем роблять пізнавальний висновок, вирішують проблему, яка була поставлена перед ними, завдяки креативному мисленню, з додаванням творчої діяльності.

Для проведення експериментально-емпіричної роботи була здійснена індивідуальна тематична бесіда з викладачами музики з метою дотримання **принципу взаємозв'язку навчального моделювання і навчального співробітництва як двох важливих складових як навчальної діяльності так і творчої діяльності**. У процесі визначення сутності особливості реалізації творчої діяльності музикантів під час навчання дисциплін предметного циклу для творчої пізнавальної діяльності студента-музиканта ми враховували досягнення розвивального навчання, яке передбачає врахування законів опосередкування (за Л.С. Виготським) як процесу соціогенезу особистості майбутнього фахівця. Такий підхід давав можливість здійснити перехід від соціальних (навчально-виконавчих зразків) до індивідуально визначених стилів музичного виконання.

Гіпотетично ми передбачали: так як специфіка музичного мистецтва пов'язана з розвитком естетичного смаку, що базується на інтелектуальній діяльності виконавця, то можна розглядати дві дидактичні умови стимулюючого характеру щодо ефективності оволодіння навчальною програмою студентом – це виконання музичних творів та наукове узагальнення власного практичного досвіду.

Отже, ми дотримались основного принципу розвивального навчання – суб'єктність в навчальному процесі, а це є вміння вчитися, бажання вчитися, самостійно організовувати навчання за принципом рефлексії (за висловом В. Слободчикова).

Результатом такого співробітництва є вміння студента виступати суб'єктом навчального процесу, а значить вміти планувати й виконувати відповідні завдання для досягнення кінцевого результату. За К. Абульхановою – Славською, суб'єктна активність у навчанні обумовлює творчу активність як прояв індивідуальності студента, що відповідає природному його розвитку [1].

За результатами емпіричного дослідження ми визначили **складові творчої діяльності студента-музиканта**: допитливість і відкритість у професійній взаємодії; потреба у оволодінні техніки виконавської майстерності; спрямованість на розвиток інтелектуальних здібностей у науково-навчальній діяльності та у науково-дослідній діяльності; почуття захопленості естетичного світосприйняття; ретельність у виконанні музичних творів і наукових досліджень; прояв ініціативи створити нову, індивідуально непо-

вторну продукцію навчальної діяльності як таку, що привносить цінності для особистості студента, студентської групи, педагогічного колективу музичного факультету.

Таким чином, знаково-символічний засіб відтворення музичного тексту в процесі гри на інструменті та в вокальному виконанні музичного твору студентами передбачає розвиток його суб'єктності в навчальному процесі, а систематизована його професійна взаємодія з викладачем сприяє активно використовувати знакові засоби оволодіння музичним мистецтвом.

В ході проведення наукового дослідження, для перевірки ефективності особливостей творчої діяльності, застосовуючи поліхудожній підхід, ми синтезували вербальну, візуальну, звукову та рухову інформацію, поєднували абстрактно-логічні та предметно-образні форми наочності, підвищували мотивацію навчання за рахунок єдності пізнання та аналізування, емоційності та образності форми викладу навчального матеріалу, можливість вибору студентом темпу і послідовності діяльності, об'єму матеріалу, що вивчається.

Творча діяльність майбутніх музикантів, які застосовують поліхудожній підхід під час уроку потребує усвідомлення сутності сучасних технологій проблемного і комп'ютерного навчання, яке дозволяє усвідомлювати алгоритми дій на

основі поєднання педагогічних стимулів як на сферу безсвідомого, так і свідомого. Це дозволяє студенту-вчителю гнучко оперувати проблемними ситуаціями та використовувати на уроках музичного мистецтва синтезатор за допомогою комп'ютерних технологій. Саме вони спроможні як найкраще передати всю повноту духовності і символіку музичних творів.

Висновки і пропозиції. Ми прийшли до наступного висновку, що саме творча діяльність музикантів під час навчання надає впевненість їм у правильності вибору майбутньої спеціалізації. Наявність її особливостей створюють майбутньому учителю музичного мистецтва клімат стійкості у власній придатності щодо обраної професії. Спеціаліст з музичного мистецтва здобуде якісну професійну кваліфікацію, якщо в процесі навчання проявить свої здібності й можливості, самостійно обере особистісну позицію, яку відстоюватиме під час реалізації поставлених задач, а згодом спрямує її в русло професійної діяльності.

Подальшого розвитку потребує більш детальне вивчення творчої діяльності музикантів саме використовуючи поліхудожній підхід під час навчання для якісного професійного становлення як умови збагачення інтелектуальної та естетичної сфери світосприйняття. Це і є наступним завданням нашої роботи.

Список літератури:

1. Абульханова-Славская К.А. Психология и сознание личности / К.А. Абульханова-Славская: Изб. психологические труды. – М.: МПСИ; Воронеж: МОДЭК, 1999. – 305 с.
2. Волобуєва Т.Б. Розвиток творчої компетентності школярів / Т.Б. Волобуєва. – Х.: Основа, 2005. – 112 с.
3. Выготский Л.С. Педагогика / Л.С. Выготский: [собр. соч. в 6 т.] – М.: Педагогика, 1981. – 1084 с.
4. Дьяченко О.М. Развитие воображения дошкольника / О.М. Дьяченко. – М.: Просвещение, 1996. – 197 с.
5. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Теорія і практика професійного психологічного відбору / М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Ніка-Центр, 2006. – 536 с.
6. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М.: МГФ «Знание», 1996. – 308 с.
7. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г.М. Падалка. – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
8. Хуторской А. Образовательные компетенции в дидактике и методиках личностно – ориентированного обучения / А. Хуторской // Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць / Гол ред. В.К. Буряк. – Кривий Ріг: КДПУ, 2004. – Вип. 8. – С. 104-112.

Молчанова-Долинко В.А.

Криворожский государственный педагогический университет

ОСОБЕННОСТИ РЕАЛИЗАЦИЙ ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МУЗЫКАНТОВ В ПЕРИОД ОБУЧЕНИЯ ДИСЦИПЛИН ПРЕДМЕТНОГО ЦИКЛА

Аннотация

В статье рассматривается проблема особенности реализаций творческой деятельности музыкантов в период обучения дисциплин предметного цикла. Исследование посвящается актуальной проблеме определения особенностей реализации творческой деятельности будущих учителей музыки, которые стремятся самосовершенствоваться в период обучения, используя полихудожественный подход для профессионального становления. Определение составных творческой деятельности студента-музыканта в период обучения. Практическое значение представленных результатов состоит в разработке плана-уроков и проверки их эффективности в период практики.

Ключевые слова: творческая деятельность, профессиональная деятельность, полихудожественный подход, полихудожественная деятельность, профессиональность.

Molchanova-Dolinko V.O.

Kyryvyi Rig Pedagogical University

FEATURES OF REALISATION OF CREATIVE ACTIVITY OF MUSICIANS IN THE PERIOD OF EDUCATING OF DISCIPLINES OF SUBJECT CYCLE

Summary

In the article the problem of feature of realization of creative activity of musicians is examined in the period of educating of disciplines of subject cycle. Research is dedicated to the issue of the way of determination of features of realization of creative activity of future teachers music's that aim poly-artisticity in the period of educating using approach for the professional becoming. Determination component to creative activity of student-musician in the period of educating. The practical value of the presented results consists of development of plans of lessons and verification of their efficiency in the period of practice.

Keywords: creative activity, professional activity, poly-artisticity approach, poly-artisticity activity, professionalism.